

Není sdílení jako

Myšlenka sdíleného využívání věcí zažívá v posledních letech konjunkturu. Je zčásti reakcí na to, že kořeny hospodářské a finanční krize mnozí spatřují v touze řady lidí vlastnit víc a víc. Tato touha vedla k nevídaným excesům a rozpoutala krizi, z jejíž následků se vzpamatováváme ještě dnes.

Sondy Revue vám ve spolupráci s nadací

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

přinášejí seriál článků zaměřených na témata, o kterých se v ČR nediskutuje a nepíše.

Sdílení bývá také považováno za cestu, jak omezením konzumu zpochybnit stále převládající kult hospodářského růstu a dosáhnout snížení výroby, které je vzhledem k omezeným zdrojům nevyhnutelné. V neposlední řadě mnoho lidí vnímá sdílení a návrat k přímé výměně věcí a „služeb“ jako způsob, jímž je možné se do jisté míry vymanit z působnosti kapitalistického trhu a jeho negativních dopadů.

Komunitní a sousedské iniciativy, jako například dílny, kde sousedé sdílí nástroje, tak potřebné know-how, nebo komunitní zahrady, jsou jen několika příklady tohoto pestrého hnutí. Lze také uvést britský projekt samolepek znázorňujících různé předměty, jež má každý možnost nalepit vedle svého zvonku podle toho, který předmět vlastní a může sousedům poskytnout k zapůjčení. Příkladů by se našla spousta.

Má se za to, že tyto iniciativy mohou díky komunitnímu rozměru udělat lidi šťastnější než nákup a vlastnictví nových a nových předmětů a být přitom zárodkem potřebných systémových změn.

V digitální době sdílení a výměnu usnadňuje existence internetových aplikací a platform, které mají potenciál udělat ze sdílení a výměny fenomén skutečně systémový. Není však sdílení jako sdílení.

Ne vždy férová konkurence

Sdílení za zprostředkovatelský poplatek, jehož rozmachu jsme v současnosti ve formě služeb typu Uber nebo Airbnb svědky, má s ideály a cíli výše popsaného hnutí společného jen málo, i když se jimi rádo zaštiťuje. S kritikou současné podoby kapitalismu, vyjádřenou sdílením a přímou výměnou, je pak přímo v rozporu.

Pro komentátora **Jevgenije Morozova** je tento fenomén, nazývaný share (či sharing) economy, dokonce „neoliberalismem na steroidech“, který „zesiluje nejhorší excesy stávajícího ekonomického modelu“. A to především kvůli tomu, že politika je tímto trendem zaskočená a jeho důsledky si začíná teprve uvědomovat – share economy proto zatím nepodléhá v podstatě žádné regulaci.

Jaké důsledky to konkrétně má? Asi nejzřetelnějším je, že podniky založené na sdílení vstupují do konkurence s tradičními formami podnikání, například Uber s taxislužbami nebo Airbnb s hotely. Tato konkurence není férová. Zatímco tradiční formy podnikání podléhají řadě smysluplné regulace od hygienických a požárních předpisů v případě hotelů nebo nároků na kompetence řidičů taxíků po povinnost zaručit spotřebitelská a zaměstnanecká

sdílení

KATEŘINA SMEJKALOVÁ

Autorka je politoložka
a vědecká pracovnice
zastoupení
Friedrich-Ebert-Stiftung
v České republice.

práva, firmy vydávající na zprostředkování sdílení se o nic podobného starat nemusí.

Dopady této konkurence na trh práce mohou být devastující. Pokud se podniky jako Uber v neregulované formě budou dál rozšiřovat, bude stále častěji docházet k zániku regulérních pracovních míst a trend prekarizace pracovních podmínek bude silnit. Vždyť co jsou řidiči Uberu jiného než naprosto sociálně nezajištěné osoby samostatně výdělečně činné.

Jiný způsob překerní práce a moderní otroctví

Co je prezentováno jako možnost atraktivního příjmu bez práce či jiných vlastních nákladů, je již nyní

často překerní způsob obživy – odhaduje se, že až padesát procent lidí nabízejících ubytování v rámci služby Airbnb nemá žádné plnohodnotné zaměstnání.

I proto bijí odbory v zemích, kde se tyto služby rychle rozšiřují, na poplach. Předseda největší německé zastřešující odborové organizace Deutscher Gewerkschaftsbund **Reiner Hoffmann** konstatuje, že dokud nejsou u podobných nabídek jasně zodpovězeny otázky bezpečnosti práce, odpovědnosti za nehody a škody, minimální odměny či toho, kdo zastupuje zaměstnanec práva lidí žijících se tímto způsobem vůči firmám zprostředkujícím sdílení, nejedná se o nic jiného než o moderní otroctví.

Negativních sociálních efektů je však více. Služba Airbnb nejenže velkou měrou přispívá ke gentrifikaci měst, když je pro spoustu majitelů nemovitostí výhodnější pronajmout prostory krátkodobě přes Airbnb než regulérním nájemníkům, a to žene nájem do výše.

Paradoxem kromě toho je, že zvyšování nájmů nutí stále častěji i nájemníky si sdílením pronajatých prostor třeba přes Airbnb na nájem přivydělávat, čímž jen sami přispívají k dalšímu zvyšování nájmů. Například berlínská samospráva tak byla začátkem minulého roku nucena přistoupit k zákazu komerčního využívání obytných prostor bez povolení.

Dalším problematickým aspektem share economy je otázka odvádění daní. Provize odváděné podnikům zprostředkujícím sdílení jsou v případě největších hráčů na trhu daněny tam, kde tyto firmy mají sídlo, tedy ve Spojených státech. Příjmy ze sdílení samotného stát nemá stávajícími nástroji jak evidovat, a tak lze těžko předpokládat, že budou řádně daněny.

Otázkou konečně také zůstává, zda při všech výše zmíněných problematických aspektech tato forma sdílení alespoň přispěje k onomu omezení konzumu, ke kterému se hlásí (i když je jasné, že to jsou spíš mimikry umožňující svést se na trendu, který původně z těchto ideálů upřímně vychází). Většina pozorovatelů zůstává v této otázce skeptická. Důvod jim k tomu

dává už jen sama skutečnost ziskovosti těchto služeb.

Na rozdíl od bezplatného sdílení v přehledných komunitách se pak u této formy sdílení zdá pravděpodobnější, že peníze uspořené za taxík či vlastní auto například většina uživatelů služby Uber investuje do jiných služeb či produktů a v krajním případě tak spotřeba a výroba poroste, místo aby klesala.

Regulace je nutná

Je tedy nasnadě, že potřebujeme regulaci share economy. A potřebujeme ji urgentně, neboť tempo, s jakým se rozšiřuje, je razantní. Airbnb disponuje v současnosti již 800 000 nabídkami ubytování ve 190 zemích světa.

Pro srovnání – druhý největší hotelový koncern světa Hilton má v nabídce o více než 100 000 pokojů méně.

Z nastíněného způsobu fungování share economy je jasné, že bude nutné vymyslet nové způsoby regulace, protože mechanismy jejího fungování jsou odlišné od fungování dosavadních modelů podnikání. V českém kontextu máme přitom tu výhodu, že můžeme čerpat z poznatků ze zemí, kde je share economy výrazně rozšířenější než u nás a začít tak dříve s kritickou diskusí a ideálně nastavit podmínky jejího fungování ještě než se u nás rozšíří v podobném měřítku.

Rovněž je třeba si uvědomit, že share economy je součástí širší problematiky, kterou německý komentátor **Sascha Lobo** nazývá kapitalismus platform. Mezi platformy přitom vedle Uberu či Airbnb řadí také Google či Amazon. Všem těmto službám je společné, že ve svých oblastech v podstatě z pozic monopolistů virtuálně zajišťují zprostředkování mezi nabídkou a poptávkou a získávají tak na jednotlivých trzích obrovskou moc nad osudem firem a jejich zaměstnanců, ba v krajním případě i států. Kromě toho je vysoce problematická otázka jejich moci nad daty, která při své činnosti získávají. Ani zde si politika a odbory nemohou dovolit s regulací příliš zaostávat. Důsledky by mohly být fatální.

(Text poprvé vyšel v únoru 2015 v Deniku Referendum.)